

Таємниці галицьких надр. Нафтовидобування у часи ЗУНР та міжвоєнний період

By Фотографії Старого Львова - 17.03.2017

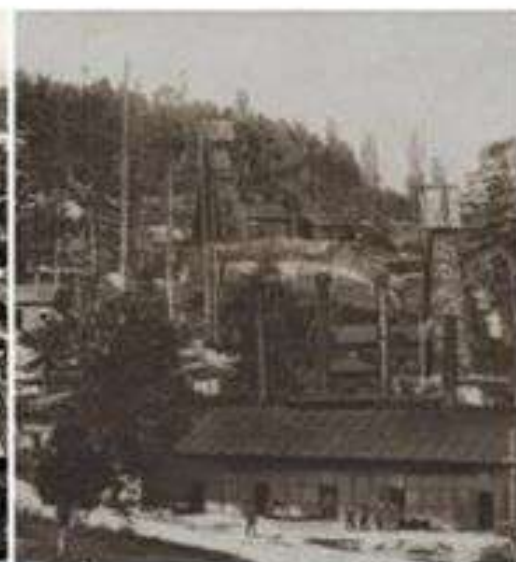
39 0

[Share on Facebook](#)

[Tweet on Twitter](#)

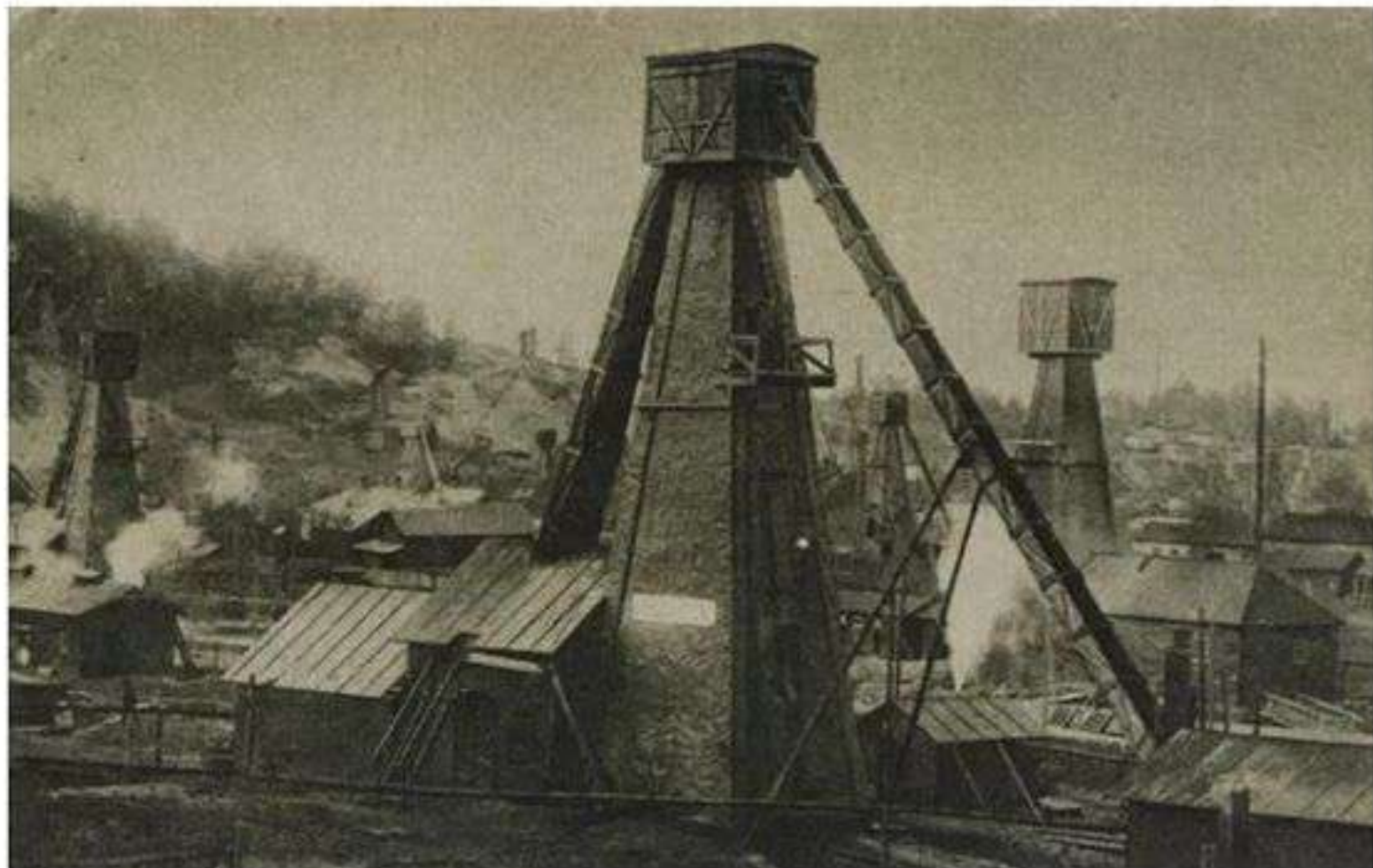
[G+](#)

[P](#)



Сьогодні ми продовжуємо розповідати про нафтовидобування в Галичині на початку ХХ століття, а саме часів ЗУНР та міжвоєнного періоду. Цей час характерний стрімким розвитком галузі, адже у 1919–1920 рр. об'єми видобування нафти у світі зросли майже на чверть (24,2 %) і досягли 688,47 млн барилек.

Як вже зазначалося, Бориславсько-Тустановицьке родовище досягло свого розквіту у 1908–1909 р., коли з нього видобуто близько 2 %, а в 1920 р. – 1 % світового виробництва нафти (Галичина – близько 5 %). На спад виробництва вплинули події Першої світової війни та девальвація златого. Однак, рівень буріння до 1920 р. перевищив довоєнний рівень, коли у стадії буріння перебувало свердловин: 1909 р. – 216; 1910 р. – 272; 1911 р. – 269; 1912 р. – 316; 1913 р. – 386; 1914 р. – 201; 1915 р. – 135; 1916 р. – 242; 1917 р. – 331; 1918 р. – немає відомостей; 1919 р. – 185; 1920 р. – 221; 1921 р. – 320, що загалом протягом 1909–1921 рр. (за винятком 1918 р.) склало 3094 свердловин. У період з 1913 до 1920 рр. у експлуатації щорічно перебувало понад 400 свердловин (максимально – 447 – у 1917 р.).



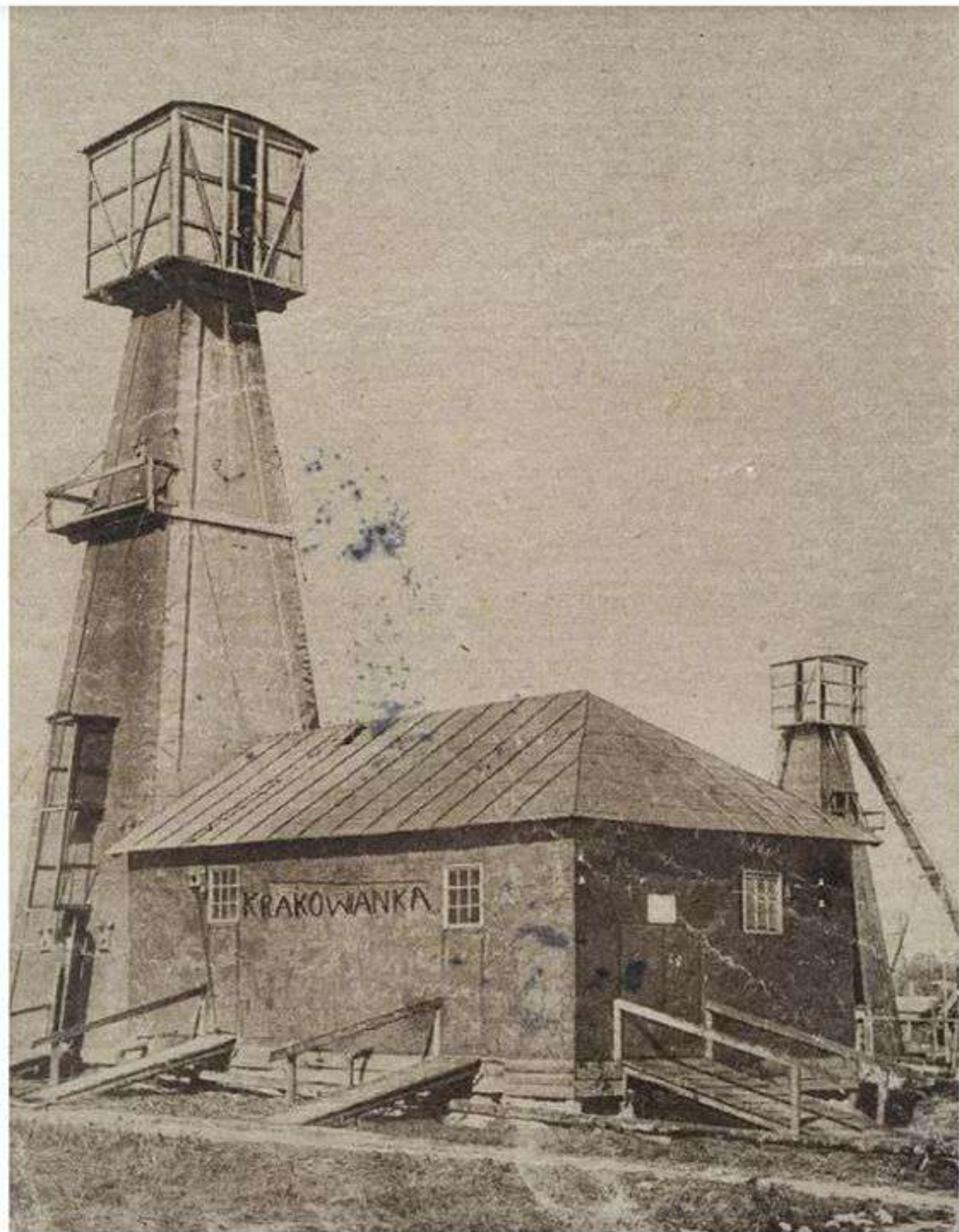
Борислав. Нафтові вишки, Поштівка 1921 року.

Загалом у Галичині в 1905–1920 рр. було видобуто 1769 тисяч цистерн нафти (17,69 млн т), зокрема: 1906 р. – 76; 1907 р. – 118; 1908 р. – 175; 1909 р. – 208; 1910 р. – 176; 1911 р. – 146; 1912 р. – 119; 1913 р. – 106; 1914 р. – 87; 1915 р. – 73; 1916 р. – 89; 1917 р. – 85; 1918 р. – 82; 1919 р. – 83; 1920 р. – 76; 1921 р. – 70.



На кінець 1921 р. видобування нафти рівнялося 1906 р. і передвоєнного рівня. Однак, тоді бачилися великі перспективи, оскільки у нафтову галузь економіки Галичини вливалися іноземні, насамперед французькі, інвестиції, що уможливлювали впровадження новітніх технологій і засобів виробництва.

Виробництво у 1909 р. досягло максимуму і було тоді близько 4 % світового виробництва. З 1910 р. послаблюється продуктивність свердловин у Бориславі та Тустановичах в той самий момент, коли промисловість підготувала будівництво великих резервуарів для складування нафти-сирцю і почала використання нафти для цілей опалення.



Борислав. Нафтові вишки. Поштівка 1921 року.

Тільки з 1916 р. знову намітилося зростання виробництва, що було викликано зростанням буріння, яке підтримувалося австрійським урядом, коли стало очевидно, що уряду Німеччини та Австро-Угорщини для вирішення долі війни треба було багато паливних матеріалів для воєнної техніки.

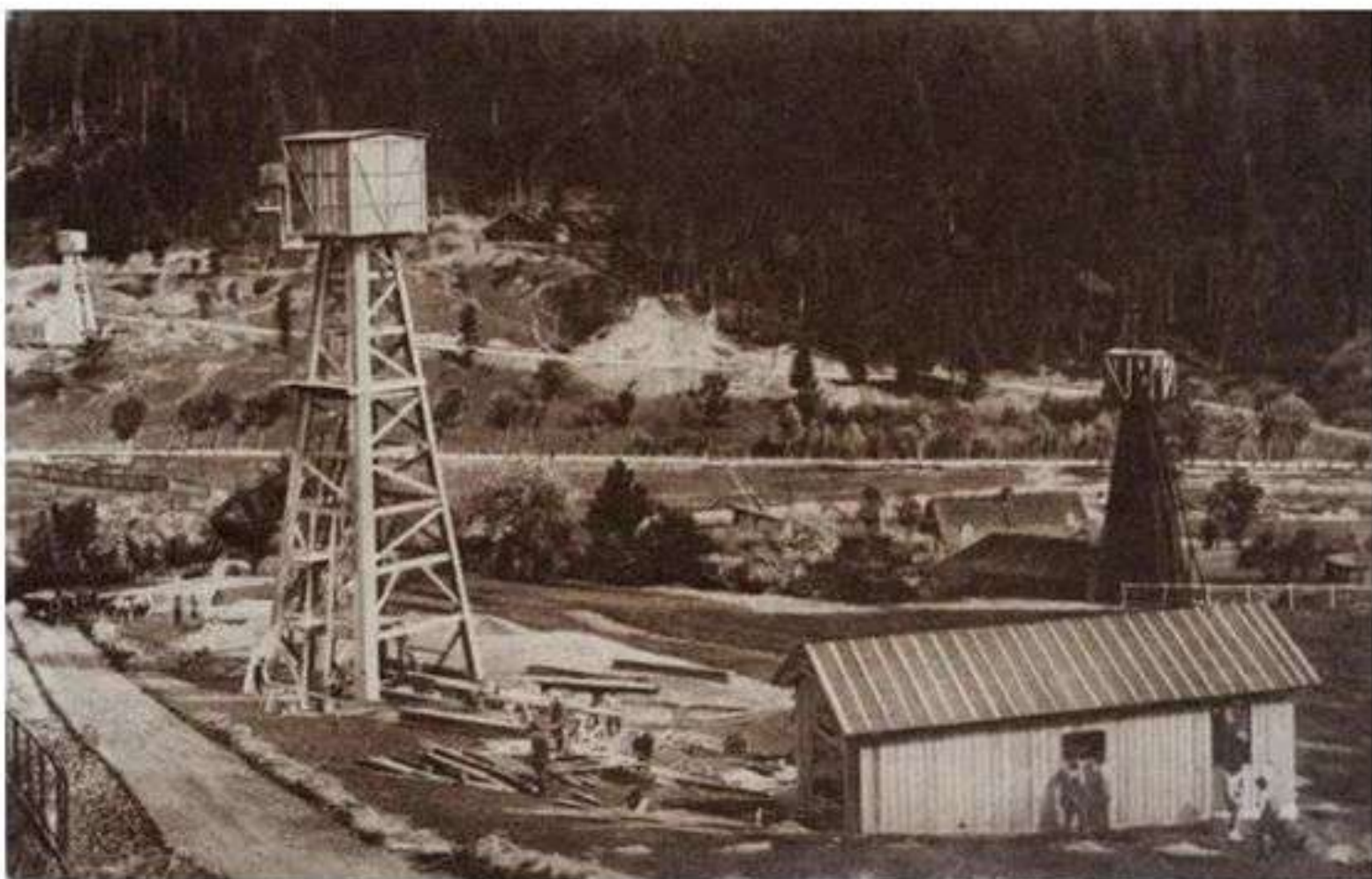
Не випадково, що більшість нафтопродуктів вивозилася з Галичини як поза межі краю, так і за кордон. Впродовж 1900–1918 рр. було вивезено близько 280 тис. т нафтопродуктів і 283 тис. т нафти-сирцю. До 1912 р. спостерігався ріст експорту, однак воєнні події зумовили як зменшення об'ємів видобування нафти, так і її переробки. Небачено низький рівень експорту у 1915 р. був зумовлений тим, що більшість галицьких копалень перейшли до рук російського царату, який тимчасово окупував частину Галичини. А, от ріст у 1916–1917 рр. викликаний потребами Німеччини і Австро-Угорщини майже у всій галицькій продукції для ведення подальших воєнних дій з Антантою.



Борислав. Нафтові вишки. Поштівка 1922 року.

Польська держава після Першої світової війни отримала нафтову промисловість у занепаді та стані дезорганізації. По-перше, під час функціонування з листопада 1918 р. до кінця травня 1919 р. Західноукраїнської Народної Республіки ряд найбільших шахт у Бориславі і Тустановичах зупинилися, інженерів і бурильників рекрутовано в українську та польську армії, мимоволі залишили свої позиції і постійну роботу в нафтовій галузі робітники та службовці. Коли польська армія в кінці травня 1919 р. вступила в Борислав, почався перерозподіл власності на нафтові копальні, зазвичай на ті, що були у руках програвши війну німецьких і австрійських підприємців. Тоді їхнє місце і почав займати умілий французький бізнес.

Угоди та організація компанії тривали протягом 1919–1920-х рр., тобто нормального руху в процесі буріння і нормального функціонування по всій нафтовій промисловості не могло бути й мови; окрім того, війна проти більшовицької Росії у 1920 р., коли радянські війська кілька тижнів погрожували захопленням Борислава, перебуваючи від нього на невеликій відстані, не сприяли розвитку нафтової промисловості.



Борислав. Нафтові вишки. Поштівка 1922 року.

Через високу вартість глибокого буріння нафтові промисловці вишукували терени, перспективні для видобування нафти на Передкарпатті. Це стосувалося, насамперед продуктивних околиць Борислава, де у 1920-х рр. розпочалося цілеспрямоване використання, яке, однак, стримувалося відсутністю адекватних доріг і особливо відсутністю залізниці в окремих населених пунктах, насамперед, в Уричі, Орові, Перепростині та Кропивнику.

Перспективу складала й деякі інші регіони Передкарпаття. У першу чергу вартими уваги були Битків, Пасічна, Пнів, Молодків, Дзвиняч. Там знаходилися копальні компаній «Домброва», «Фанто», «Тепеге», «Битків», «Брюгге» та ін. На другому місці знаходяться околиці Ріпного, де розробку вели гірничі підприємства компанії «Прем'єр», інж. Дункі та ряду менш важливих.



BORYSLAW. Państwowa Stacja Geologiczna.

Борислав. Державна геологічна станція. Поштівка 1930 року

Буріння у вищевказаних районах складало дуже складну систему. Центральний басейн включав в себе Роп'янці, Перегінське, Космач, Слободу Рунгурську, Бандрову, Пашову, Стрільбиці, Устеріки Нижні, Росохач, Поляну, Долину та ін. Західний басейн включав у себе: Білобереги, Бірку, Домініковиці, Грабовиці, Гарклову, Гумніська, Івонич, Ключани, Климківку, Кобилянку, Кобиляни, Корчин, Б'єч, Красну, Кросценку Нижню і Верхню, Кригу, Луки, Лібуше, Липинки, Мокру, Мрукову, Особниці, Погужин, Потік, Роги, Роп'янку, Рівне, Рудаваці Риманівські, Сукову, Сяри, Старе Село, Шімбарки, Торашівці, Тур'яполе, Ванкову, Вуглівці, Великополе, Вінди, Вітрилову, Войтову, Волю Яворову, Вульце, Загір'я, Змінницю й ін. Найважливішими з цих місць, які мали потужне виробництво, є: Ванкова, Потік, Кросченько Нижне і Гарклова.



Борислав-Тустановичі. Нафтові вишки. Поштівка 1930 року.

Як вже зазначалося вище, впродовж 1909–1921 рр. загалом пробурено понад 3 тис. свердловин щорічно у 85–110 населених пунктах 132–256 нафтовими компаніями і фірмами.

У 1920 р. У Галичині діяло 1798 шибів, у 1921 р. – 1773.

СУЧАСНИЙ ЛЬВІВ

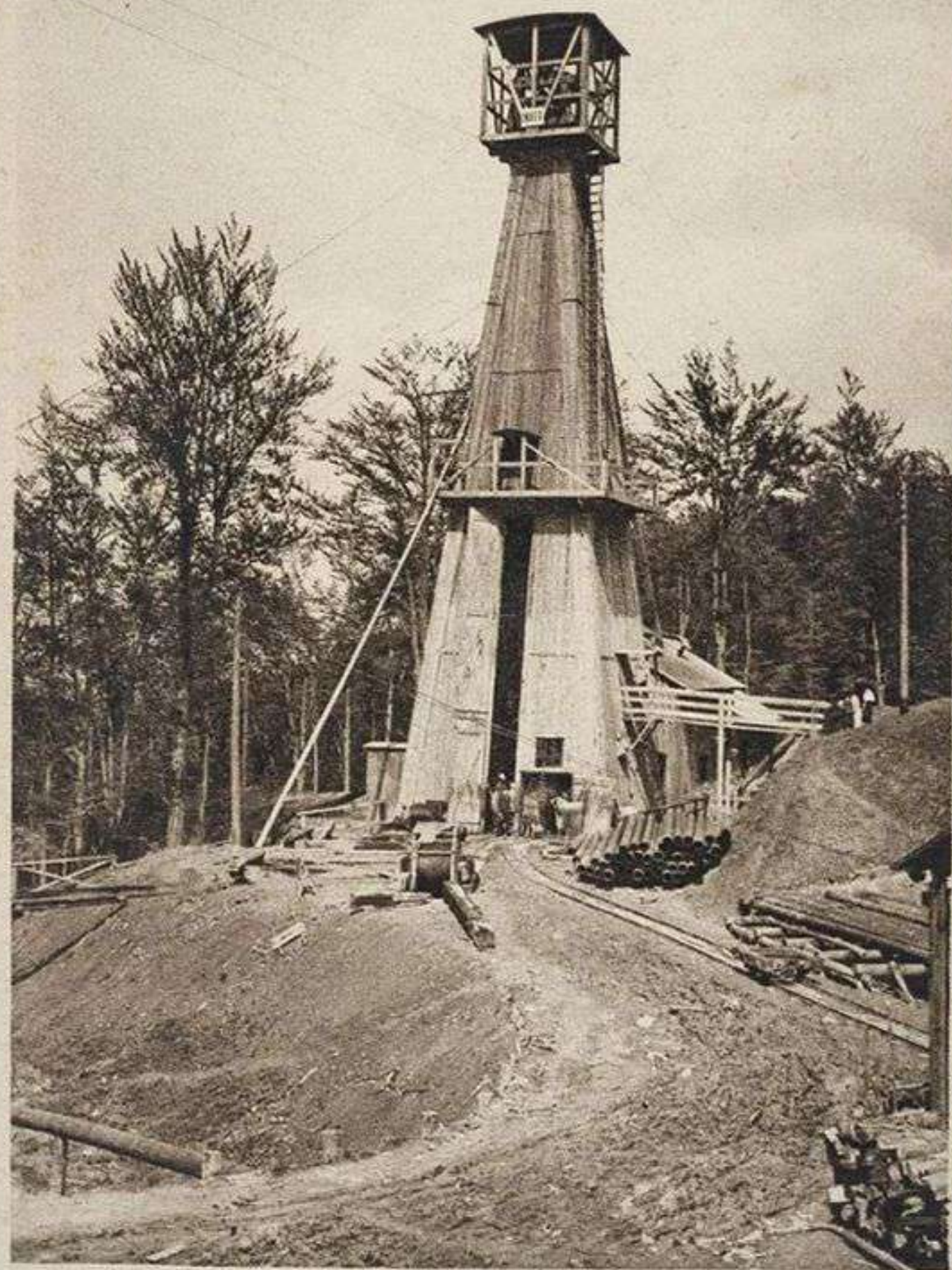
СТАРИЙ ЛЬВІВ

ПОДІЇ МІСТА

НЕВІДОМИЙ ЛЬВІВ

АРХІТЕКТУРА

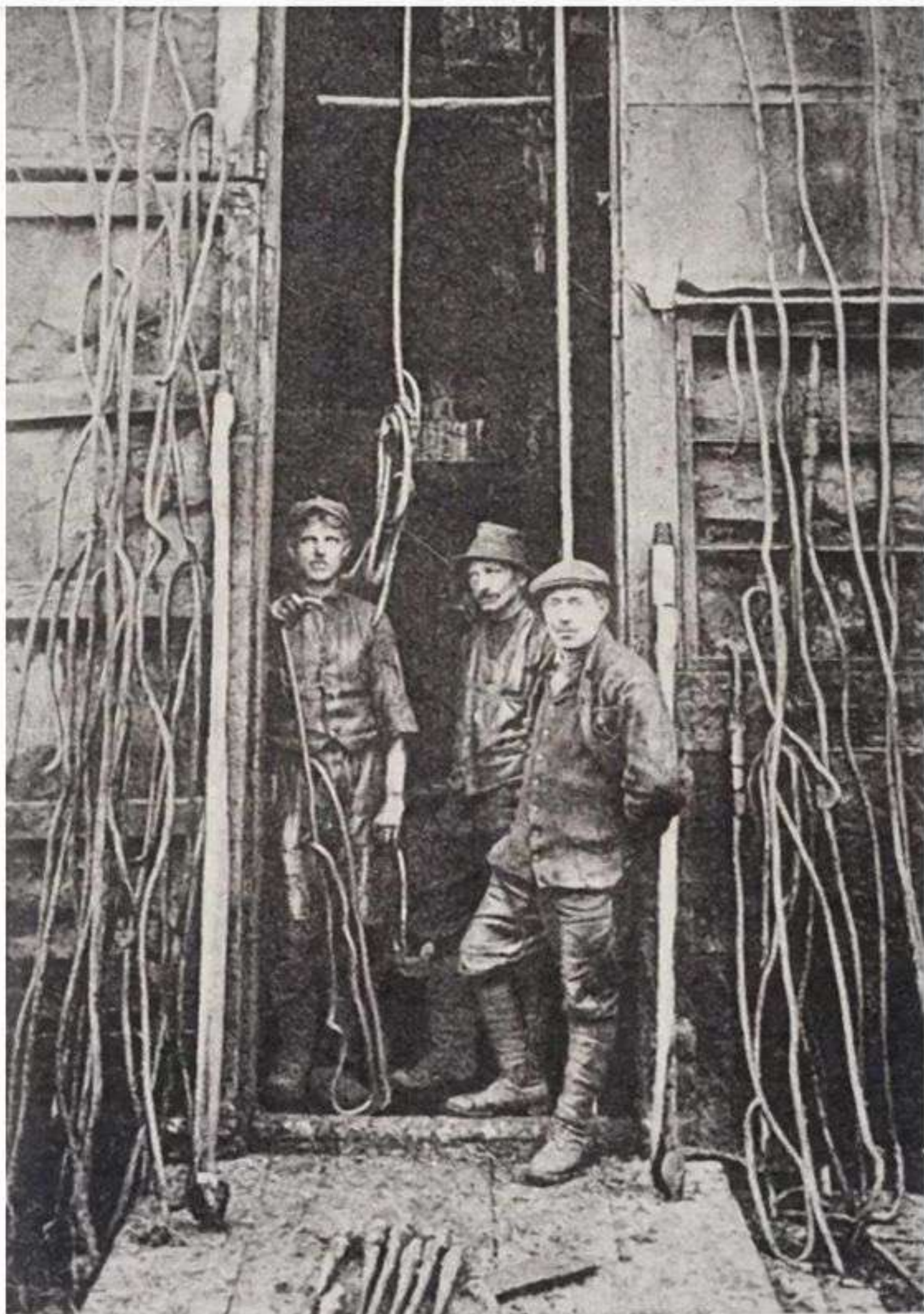
У розробці нафтових родовищ велике значення мали іноземні інвестиції, зокрема капітали таких країн: Франція – 53 %; Галичини – 18 %; Швейцарія – 10 %; Австрія – 7 %; Англія – 4,4 %; Голландія – 4,3 %; решта країн – 3,3 %. Французький капітал з кожним роком мав все більший зиск від Галицької нафти.



BITKOW. Szyb naftowy

Переробка нафти здійснювалася на рафінеріях, найбільші з яких працювали в США. Так, там було 480 рафінерій, які щоденно переробляли 2275 тис. бочок нафти-сирцю. Найбільшою була рафінерія в Каліфорнії тресту «Standart Oil Company» (понад 2 тис. працівників), що переробляла щоденно 500 тис. бочок нафти.

Галицькі рафінерії посідали скромне місце у нафтопереробній промисловості світу, навіть за мірками Європи. Окрім кількох великих рафінерій, решта представляли собою малопродуктивні і технічно відсталі виробництва. Загалом у Галичині діяло 64 рафінерії, в т.ч. у повітах: Дрогобич – 27; Новий Сонч – 11; Коломия – 7; Сянок – 6; Станиславів – 5; Горлице і Самбір – по 3; Стрий і Львів – по 1. До найбільших нафтопереробних заводів належали: «Państwowa Fabryka Olejów Mineralnych», «Limanowa», «Trzebinia», «Galicja», «Dziedzice», «Dros», рафінерії в Яслі, Печеніжині і Глінніку Маріямпольським, «Nafta» (раніше – «Wiśniewski i Spółka») в Дрогобичі тощо.



BORYŁSAW. Zagwożdżony szyb.

Найбільшою з них була Державна рафінерія у Дрогобичі. Спочатку вона була розрахована тільки для вилучення з сирової нафти бензину, призначеного як паливо для залізничних локомотивів. Під час війни, коли завод виникла необхідність додаткового виокремлення речовин, у завод почали поступово вкладати інвестиції, внаслідок чого його продуктивність зросла до переробки до 250 тис. т на рік. Цей завод став на початку 1920-х рр. одним з найбільших у своєму роді на континенті.

Другою за потужністю була рафінерія «Галичина» у Дрогобичі з річною потужністю переробки до 100 тис. т. Це еквівалент рафінерії в Ліманові за потужністю, але обладнана за останнім словом тодішньої техніки. Інші великі рафінерії щорічно переробляли нафти-сирцю (тис. т): Тшебінія – 95; Дідичі – 70; Гліннік Маріямпольський – 50–80; Ясло – 60; Дрос – 50; Став'ярські – 30; Устеріки – 30; Єдліче – 24; Печеніжин – 20; Лібуша – 15; «Нафта» – 10.



Bitków. Ogólny widok

Битків. Загальний вигляд. Поштівка 1930 року.

Більшість продукції нафтопереробних заводів, а також нафти-сирцю експортувалося. У Галичині в 1921 р. залишалося для внутрішнього використання: нафти – 85904 т; мазуту – 34515 т; бензину – 23157 т; газоліну – 22940 т. В той же час за кордон вивезено: 105716 т нафти; 78087 т газоліну; 61667 т мазуту; 45638 т бензину; 14134 т парафіну і свічок; 7425 т смоли. З цієї кількості експортованих товарів припадало на: Австрію – 40 %, Німеччину – 23 %, Чехословаччину – 20 %, балтійські країни – 16 %, інші країни – 1 %. Загалом за 1913–1921 рр. було експортовано 2,823 млн т нафтопродуктів.

Приємним є те, що після Румунії Галичина була найбільшим видобувником і переробником нафти. Саме з цих країн і країв поступала до країн Європи найбільша кількість нафтопродуктів. Наприклад, найбільшими експортерами у Німеччину були Америка, Румунія та Галичина.

Володимир КЛАПЧУК

доктор історичних наук, професор

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

© Клапчук В.М. Корисні копалини Галичини : видобування та переробка :

[Монографія] / В.М. Клапчук / ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». – Івано-Франківськ : Фоліант, 2013. – С. 67–216 (508 с.)

Посилання на сайт та монографію автора статті обов'язкове.